

Pretului

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dăru la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimis cu postu în lașutul monarhiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. s'au 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'au 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politic, national-economic si literariu.

Orice inserate,

se platescu pe serie s'au linia, cu litere merunte garmouda. În prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste noua 30 cr. de timbru la tesaurul publicu.

Prouumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 40.

Sibiu, 17/29 Maiu 1878.

Anulu I.

Romanirea magiarilor, fantasia si fictiune.

(Urmare.)

În Ianuaru alu anului urmatoriu 1601 tinen-du-se una alta dieta generale la Clusiu, aceea prin art. 12 decretă, că popii romanesci carii au participatu la actiunile bellice dein acelea tempuri, se nu mai fia suferiti în tiéra; totu-odata se committe prefectiloru și judecatoriloru (comites et iudices regii), că se'i prinda și se'i pedepsésca conformu legiloru, adeca: în cele mai multe casuri cu mórte. Aci se vede curatu actulu resbunarei pentru cele intemperate sub domni'a lui Michaiu. Nobilimea Transilvaniei adeca nici-odata nu a potutu se erte acelu Domnu, că elu irritatu fôrte de perfidi'a și rar'a inconstantia a boierime transilvane, volise a decreta exterminarea loru; boierii inse ar fi trebuitu se ia în consideratiune, că chiaru episcopulu loru celu calvinescu Náprágyi, irritase mai multu pe Michaiu în contra magnatiloru și'lu indemnase că se'i talie pe cei mai multi, éra de alta parte, că Dimitrie mitropolitulu romanescu dein Alb'a-Iuli'a fusese acela, care rogá pe Domnu că se'si inchida urechile la unu consiliu asia barbaru: „Se nu faci una cá acésta Marii'a Ta.“¹⁾

Dupa asasinarea lui Michaiu, generariulu Basta se aruncá cu furia de tigru asupra calviniloru, și în scurtulu periodu alu domniei sale în numele imperatului Rudolfu merse cu crudelitatile asia de parte, în catu pe unii popi reformati îi spendiurá de grinda și 'i afumá cu cartile loru, pe alti 'i ardea, și érași altora le tragea pielea. Dupa esirea lui Basta dein tiéra, actele fanaticismului seu le platira r. catholicii totu asia de amaru, cá si romanii orthodoxi. De aci incolo este cunoscutu dein Lupulu Bethlen, unulu dein cei mai bunii chronicari ai Transilvaniei, că dupa batali'a lui Radu Sierbanu avuta cu Moise Székely în 17. Iuliu 1602, diet'a Transilvaniei ajunse pâna la gradulu de alienatiune, în catu decretă exterminarea totale a poporului romanescu locuitoriu în Transilvani'a. Se întielege,

¹⁾ Vedi Chronic'a lui Georgie Sincai la an. 1599 dupa Enyedi Pál apud Anonymum Carolinensem. Historiculu Lupulu Bethlen spune libro 13, că si Basta urise dein sufletu pe boierimea transilvana, și că o tinea sub cea mai strinsa privighiare, éra pe cátiva iau si ucisu, cumu arata si Alex. Szilágyi Erdélyország története tom. II. pag. 73.

că asemenea lege nu s'ar fi potutu executa nici-odata, destulu inse că ea exista și pune în evidentia caracterulu aceloru tempuri.

Pâna la ce intensitate voru fi ajunsu persecutiunile continuate asupra bisericei romanesci dein Transilvani'a și Ungari'a, se pôte cunoște mai bene dein decretule unoru principii ai Transilvaniei, carii de si ei insii calvini zelosi pentru restabilirea unitatiei în credenti'a loru, prin urmare fautori ai propagandei calviniane, totusi în unele momente lucide care'i vinu une-ori și fanaticismului religiosu, séu în dile de pericule mari, candu avea lipsa de bracia armate și de pungile romaniloru, ori de confederatiune cu principatele romanesci, se induplecara a o lua sub protectiunea loru, chiaru și cu vetamarea unoru legi tiranice aduse de cátra dietele tieriei. Între acei principii aflamu la Petru Bod și în Chronic'a lui G. Sincai la an. 1609 pre Gabriel Bathori, de altu-mentrea omu teneru, spalberatu și setosu de sange, caruia totusi i se facuse mila de clerulu romanescu cadutu în sierbitucea cea mai aspra dein câte se potu cugeta. Deci acestu Bathori emise una diploma cu dat'a de Alb'a-Iuli'a 9. Iuniu 1609 subscrisa de elu și de cancellariulu (marele logofetu) Stefanu Câdea, stranepotu alu unei familii romanesci de cele renegate. În acea diploma principele afla, că preotii romanesci dein tóta Transilvani'a și Ungari'a gemu sub tractare neaudit de rea (malum inconditum), apoi decide, că preotiloru romanesci se le fia permissu a se muta, chiaru și fôra voi'a patroniloru (boieriloru proprietari) dela una comuna la alt'a, precum și cá se fia scutiti de tôte servitiile tieranesci și civili, se dea numai patroniloru honorariile usitate dein vechime.²⁾

S'ar parea la prim'a vedere, că asemenea diploma va fi usioratu multu starea clerului romanesc; dara cercetandu lucrulu mai de aprôpe, tóta protectiunea lui G. Bathori devene illusoria. Las' că trufasii magnati ai tieriei declará acte domnesci de natur'a acestei diplome indata la emanarea loru de neconstitucional si ilegal, dar' apoi anume acésta era paralisata cu totulu prin alta diploma esita numai cu câteva luni înainte dela principele Sigismundu

²⁾ Vedi acésta diploma publicata întrega în limb'a latina de dn. Cipariu în Archivu Nr. 28, dupa cumu se afla la Fiedler, éra la Sincai tom. II. pag. 319 et sequ. romanesc.

Rakoczi, cu dat'a Beiusiu (Belényes) 1608, în favôrea aceloru preoti si episcopi de nationalitate romanésca, carii apucasera a trece la calvinia cu poporeni loru, și carii era se mai tréca dupa aceea; că-ci adeca Sig. Rakoczi asigura popiloru romanesci trecuti la calvinia tóta auctoritatea, onôrea, grati'a, privilegiuri, favori, libertati și prerogative, de câte se bucura clerurile confessiuniloru recunoscute prin legi, și anume popimea magiariloru reformati calviniani, éra dreptulu de a'si alege episcopi li se confirma de nou și inca cu adaosu, că aceia se fia trasi cu totulu de sub jurisdictiunea episcopiloru și protopopiloru valachi și serbesci, ceea ce se notificá și mitropolitulu gr. resaritenu Sava I., că se nu cutedie a'si subordina siesi pe popii și protopopii calviniti.³⁾

Acelu privilegiu mare, datu acelu episcopu și aceloru popi romanesci carii se calvinisera, s'a innoitu și confirmatu de cátra principele Gabrielu Bethlen de Ictaru prin diplom'a sa dein 25. Iuniu alu a. 1614. Totu acelu domnitoriu, de altu-mentrea luminatu si curagiosu, care au aparatu protestantismulu și cu armele, dupace infintiase și scôle superiori în capital'a de atunci a Transilvaniei, luá totu-odata mesuri cá se duca la acelea multime de teneri romani dein cei mai destepti, spre a'i instruf în doctrinele religiunei calvinesci. Cu acea mesura Bethlen imitase pe primii sultani ai turciloru, carii rapia séu luá cu titlu de tributulu multime de copii de ai christianiloru, pe cari'i dá în scôlele ulemaliloru, cá se'i institue în religiunea mohamedana, dupa aceea 'i inrolá în faimosulu corpu alu ieniceriloru. Intocma asia s'au inrolatu mii de mii dein junii de nationalitate romana. Totu Bethlen a pusu se se traduca si Bibli'a în limb'a nóstra, care inse nu s'a potutu tipari sub domni'a lui, ci mai tardiu.

Acelasiu privilegiu alu romaniloru calviniti mai fu confirmatu și de cátra principele Georgie Rakoczi I. prin diplom'a sa dein 9. Aprile 1638. De altu-mentrea privilegiulu datu romaniloru calviniti era intru tôte în spiritulu legiloru dietali sanctionate în sec. alu 16-lea și anume art. 13 dein 1568 și art. 5 dein 1577 citati mai în susu. Acestu domnitoriu inse a mersu și mai departe intru exterminarea dogmelorulu, a ritului și a toturorulu institutiuniloru

³⁾ Vedi si acésta diploma întrega în Archivu Nr. 91 dein 1870 pag. 609—610.

Foisior'a „Observatoriului“.

Cavalerulu cu doue stele. ✓

Novela de T. Gautier.

Traducere de Dimitrie Petrescu.

(Continuare si fine).

„De cavalerulu cu stéu'a rosia, de care nu te desparti nici-odata. Acela care s'a nascutu dintr'o privire a cantaretiului boemianu, spiritulu funestu ce te posede; scapa-te de cavalerulu cu stéu'a rosia, séu de nu, vorbele tale de amoru nu le voi mai asculta, de-ôre-ce nu pociu fi socia a doui barbati“.

Oluf ori câtu vorbi, ori câtu se sili, nu putu se sarute nici macaru miculu degetu alu Brendei; plecá fôrte nemulțumitu și decisu a combate pe cavalerulu cu stéu'a rosia, déca l'aru putea intalni.

Cu tóta primirea severa ce 'i facuse Brend'a în diu'a trecuta, Oluf reluá a dou'a di calea castelului cu turnuletiile în form'a solnitiei: inamoratii nu desperedia lesne. Urmandu'si calea isi dicea: „Brenda este nebuna negresitu; ce va fi voindu se întieléga cu cavalerulu ei cu stéu'a rosia“?

Tempestatea era una din cele mai puternice; viscolea si de abea puteai distinge ceriulu de pamentu. Unu sru de corbi cu tôte latraturile lui Fenris si ale lui Murg se rostogolu într'unu modu sinistru pe deasupra coifului stralucitoriu alu lui Oluf. În capulu loru era corbulu luciosu ca jeulu, care batea tactulu pe umerulu cantaretiului boemianu

Deodata Fenris si Murg se oprira: narile lor mobile aspirau aerulu cu neliniste; ei mirosiu de mai înainte presentia a unui inamicu. — Acela nu putea fi unu lupu séu vre-o vulpe, pentru-cá unu lupu séu o vulpe n'aru fi decâtu o inbucatura pentru nisce cani ca ei. —

Unu sgomotu de pasi se aude si preste pucinu apare la cotitur'a drumului unu cavaleru calare pe unu calu inaltu și urmatu de doui cani enormi.

L'ai fi luat dreptu Oluf. Era inarmatu în tocmai si avea unu vestmentu cu acelasu blasonu; numai la coifulu seu avea o péna rosia în locu de verde. Calea era asia de strimpta, că unulu din cavaleri trebuia se se retraga.

„Seniore Oluf, dá-te inapoi ca se trecu,“ dise cavalerulu cu vizirulu lasatu, „calatori'a pe care o facu este lunga; sunt asteptatu, trebue se ajungu.“

„Pe mustati'a tatalui meu, tu vei fi celu care te vei retrage. Amu o intalnire amorosa si inamoratii sunt grabiti“, dise Oluf punendu 'si man'a pe spada.

Atunci necunoscutulu trase pe a sa si lupt'a incepu. Spadele cadiendu pe armatur'a de otielu facéu se scapere manuchii de schintei stralucitoare; preste pucinu, de si erau din ferulu celu mai bunu, ajunsera se fia ca nisce ferestraie. Luptatorii se paréu, prin fumulu ce esia din caii si brum'a respiratiunei loru inferbentata, dreptu doui ferari intaritati pe unu feru rosii. Caii insulfetiti de aceeasi turbare ca si domni loru isi muscau cu putere gâtulu venosu si isi rupéu fasii de carne din pieptu; se agitau cu sarituri furiose, se ridicau pe picioarele de dinapoi si servindu-se de copitele loru cá de nisce pumni inchisi isi dau lovituri teribile, pe candu calaretiiloru se ciocnéu si mai teribilu pe deasupra capetelorulu loru; canii érași se aflau într'o muscatura si urlare.

Picaturile de sange tsnindu printre soldii coraselor si cadiendu calde inca pe zapada, facéu în ea nisce mici gaurele rosii. Preste pucinu tempu s'aru fi pututu dice unu ciuru, atâtu erau picaturile de repedi si dese.

Lucru straniu, Oluf simtia loviturile pe care le dá elu cavalerului; elu suferea si de ranile pe care le primea: simtise o mare recéla în pieptu, ca de unu feru ce aru intra si aru cauta anim'a, si cu tôte acestea pieptariulu seu nu era spartu de locu în partea animei: singur'a sa rana era o lovitura la braciulu séu dreptu. Curiosu duelu, în care invingetoriulu suferea totu asia de multu ca si invinsulu, în care a primi si a da rani era acelasu lucru.

Concentrandu'si puterile, Oluf facu se sara cu o

lovitura teribila vizier'a adversariului seu. — O teróre! ce vediu fiulu Edwigei si alu lui Lodbrog? Se vedea pe sine insusi inaintea sa: o oglinda n'aru fi fostu mai fidela. Se batuse cu propriulu seu spectru, cu cavalerulu cu stéu'a rosia, spectrulu dete unu strigatu si dispartu.

Cárdulu de corbi se reinaltia spre ceriu si bravulu Oluf isi continua drumulu. Intorcénduse sér'a la castelulu seu ducea cu sine calare pe tener'a castelana, care de astadata voise se ilu asculte. Cavalerulu cu stéu'a rosia ne mai fiindu acolo, ea se decise a lasa se 'i cadia de pe budiele'i rose pe anim'a lui Oluf, acea declaratiune ce costa atâtu de multu. Nóptea era senina si albastra, Oluf isi redicá fruntea pentru-cá se'si caute stéu'a cea dubla si a o arata fidantiatei sale: cea rosia disparuse, nu mai era decâtu cea verde.

Intrandu în casa Brenda, fericita de acésta minune pe care ea o atribuea amorului, arata lui Oluf că ochii lui cei negri se schimbaseru în albastru, semnu de inpaciuire cu ceriulu. — Betranulu Lodbrog surise în momentulu seu, pentru-cá adevेरulu vorbindu, cu tôte că nu marturisise la niminea, ochii lui Oluf ilu punéu câte-odata pe ganduri. — Umbra Edwigei este vesela, pentru că copilulu nobilelu Lodbrog a invinsu în fine influinti'a reufacatore a ochiului portocaliu, a corbului negru si a stelei rosie: omulu a invinsu pe diavolulu.

Acésta istoria arata, cum unu singuru momentu de uitare, o privire innocenta chiaru, potu avé influentia fatala.

Tinere femei, nu ve aruncati ochii pe cantareti din Boemi'a, cari povestescu istorii inbetatore si dracesci. Voi tinere fete, nu ve incredeti decâtu în stéu'a cea verde, éra voi cari aveti nefericirea se aveti doue stele, luptati cu energia, chiaru si déca aru trebui se lovit în voi insive, si se ve raniti cu propri'a vóstra spada; combateti pe adversariulu interioru, pe cavalerulu cu stéu'a rosia.

Déca me veti întreba, ca cine ne au adusu acésta legenda din Norvegi'a, apoi eu ve respundu: este o lebeda, o pasere frumoasa cu cioculu galbinu, care au traversatu Fiordulu, jumetate innotandu, jumetate sburandu.

antice ale bisericeii orientale. Domnul Munteniei Matheiu Basarabu recomandase lui Rakoczi de mitropolit in Transilvania pe unu hieromonachu dein Muntenia anume Ilie Iorestu, precum se spune, esitu dein una familia de frunte. Mitropolitulu Iorestu dupa-ce se vediu confirmatu in scaunulu mitropoliei, incepuse a se oppune mesurorilor destruc-torie si a'si apara biserica sa de calvini. Acesta portare a lui fu considerata de crima; se aflara inse alte preteste spre a surpa pe Iorestu. Iu incurcarea in nesce istorii femeiesci, dupa aceea convocandu sinodu, exoperara degradarea si trans-mitterea lui in manile auctoritatilor civili, unde dein mandatulu principelui fu batutu cu nuiele, apoi exilatu, era averile lui se confiscara. Dupa acesta se comandă sinodului gr. res. orthodoxu, ca se'si aléga altu mitropolitu, inse asia, ca de nu va alege vreunu individu placutu episcopului magiaru calvinescu, se scia dein capulu locului, ca principele nu'lu va confirma. Sinodulu, séu mai bene, simulacru si umbra de sinodu, alese pe pop'a St. Simionu, era superint. calv. St. Gelei ilu recomandă si principele ilu confirmă, prin diploma dein 10. Oct. 1643, inse sub cincispredece conditiumi, deintre care cele mai memorabili sunt acestea: Tote partile ritului basericescu se se execute in limb'a romanésca. Catechismulu calvinescu care se impusese mai dein-ainte clerului, ilu va introduce preste totu si tenerimea va avea se'lu invetie pe acela. Sacramentulu baptismului se se administre numai cu apa curata, adeca se nu se puna si untu-de lemnu. Sant'a cuminecatura se se dea numai la cei adulti, nu si la copii. Santei cruci si icónelor se nu se dea nici-unu cultu religiosu, ci se fia considerate numai ca decoratiuni ale basericeilor. Dela ingropatiuni se se omitta cerimoniile superstitiose. La cununia se cera dela mire si mirésa juramentu de credentia, era in casuri de divortiu se judece dupa canónele basericeii reformate calviniane. Mitropolitulu se nu cutedie (non attentabit) a se oppune acelor romani carii voru trece la legea calvinesca, nici se intre-prenda ceva in contra loru, ci si dupa apostasi'a loru se'i considere si tractedie ca pe fratii sei. Mitropolitulu se fia obligatu a tiené in toti anii sinodu generale; inse atatu elu cātu si protopopii sei, nu voru cutedia se aduca la indeplinire canónele sinodali, fara ratificarea episcopului calvinescu, dein alu carui cuventu n'au se ésa. Mitropolitulu romanescu orthodoxu se nu cutedie a pedepsi, a destitui, denumi vreunu protopopu, fara a cere mai antaiu invoirea episcopului calvinescu. Tote cauzele mai mari de judecata atatu dela protopopi, cātu si dela mitropolia se se transmitta spre revisiune la epis-copulu calvinescu alu unguriloru. Prin aceasi di-ploma G. Rakoczi scóte de sub jurisdictiunea mitropolitului romanescu câteva parochii dein cele mai de frunte, si districtulu Fagarasiului intregu cu trei protopopiate, care tote remanu supuse jurisdicti-unei episcopului calvinescu.

Poporul slavacu din Ungaria.

Este forte reu, ca publiculu romanescu ii lipsese ocaziunile si midiulocele de a se informa de aprópe despre activitatea politico-nationale a popóraloru slave din Ungaria si Austria. Trebuie se ne pese si inca multu, de vietia nationale, a tuturor popóraloru monarchiei, era nu numai de a nostra si de a popóruului magiaru; era deca nu le cunosemu dialectele loru, se ne apucamu pe alta cale, ca se póte. Cu serbii ne mai cunosemu, si cu rutenii in cātuva, era cu slovacii mai nicidecumu.

Cine sunt slovacii si care este tienut'a loru? Slovacii cunoscuti la noi mai multu sub nume de Tauti séu Toti, sunt acea ramura a gentei slave, care candu au venitu in Europ'a, s'au asiediatu din Carpatii superiori pana in riulu Tis'a, si in secolulu alu 9-lea, pre candu au venitu magiarii, facea parte constitutiva principale din marele imperiu alu Moraviei, carele mai apoi ajunsese in dependen-tia dela Franci si Germani, era prin sangerós'a si pentru ei nefericit'a batalia dela Presburg din a 907 au cadutu sub jugulu ungurescu, dupa care apoi s'au magiarisatu forte multi din trensii. Cu tote acestea numerulu slovaciloru neamestecati, necorciti mai este si astadi ca de doue milioane suflete. Slavacii locuescu mai compacti in comitatele Ungariei, Trencinu, Turotiu, Arva, Lipt'a, Sohl, Presburg, Strigoanu; se afla inse forte multi si prin alte comitate, in Moravia si Austria inferioare. Ei au aceasi limb'a cu cechii (boemii) si cu moravii, diferu numai in pronuntiare si in unu numeru de provincialismi. Cu religiunea ei s'au desbinatu in urmarea reformatiunii, in r. catholici si luterani. Slovacii sunt unu popóru laboriosu si blandocu,

uneori pana a se lasa de batjocur'a altora. Este inse de insemnatu, ca acestu popóru a perdutu in tote timpurile, mai perde si astadi multime de barbati si familii distinse prin renegare. De aici apoi se si póte esplica ur'a cumplita, despre care spunu chiaru si diariile magiare, ca ar domina intre slavaci si magiari. De altumentrea este sciutu si din a. 1848—9 ca si slavacii au versatu multu sange pentru apararea nationalitatii si a limbei loru; era candu au strabatutu armat'a rusésca din Galiti'a pe la postulu Ducla in Ungaria, popóruulu slavacu a salutatu pe rusi ca pe liberatorii loru de terorismulu ungurescu.

Cu totu urgia cadutu asupra slavaciloru si in mani'a tuturoru renegatiloru, ei totu au o litera-tura frumosa, a le carei inceputuri datédia de ani 200, Colectiunea canteceiloru popularie slavace este multu laudata de cãtra literatii cari o cunosc. Scripturele sacre sunt traduse de multu in dialectulu loru. Gramatic'a slava a lui Bernolah; poesiile lui Tablici in 4 volume, epopeele multu laudate a le lui Holly, era mai alesu diversele opere ale parochului slavacu Kollar din Pesta au scapatu limb'a slavaca de perire. Intre anii 1842 si 1853 a statutu la slovaci renumitul scriitoriu Miloslav Jos. L. Hurban din Hlbok in comit. Nitra. Acelu barbatu vedindu teribil'a lupta de limbi provocata prin magiarismu, intr'a si elu in lini'a luptatoriloru cu scrierea sa periodica: „Nitra Dar Drahim Crajanon Slovenskim“ si concurse la prepararea spiritelor pentru una lupta suprema. Vedindu acelasiu Hurban acuma la betranetie extraordinaria pressiune ce se face cu magiarismulu asupra popóruului slavacu, nu se indestuli cu câteva foi periodice pe care le au slavacii in dialectulu loru, nici cu impregiurarea, ca de cãtiva ani incóce densii ca si moravii, adoptara dialectulu cechu (boemi) ca comunu la tote acestea trei ramuri de slavi septentrionali, ci in anulu 1875 isi rein-viã vechi'a sa scriere periodica in forma de Almanachu séu Anuariu pentru istoria si literatura, cu scopulu pronuntiatu, ca elu lucra pentru impreunarea tuturoru slaviloru din Ungaria superioare, din Moravia, Boemia si Silesia — in numeru totale de siepte milioane suflete, in favórea caroru se se restaure vechi'a corona regale a lui Svatopluk si se se puna pe capulu imperatului Austriei.

Pentru-ca se ne facemu pucina idea despre violentia cu care curge lupt'a politica si nationale in Ungaria superioare intre slavaci (tauti) si magiari, vomu reproduce pucine passage din almanachulu lui Hurban dela 1877 asia cumu le aflamu pe acelea traduse in „Nemzeti Hirlap“ Nr. 129 din 12 Maiu a. c. Dupa-ce Hurban constata, ca magiarii au magiarisatu totudeauna pe slavaci si ca'i magiarisédia si astadi neinctatu, pe tote calile, apoi dice intre altele multe:

Scopulu nostru, alu natiunii slavace este, a ne uni totu popóruulu de aceasi limba intr'unu singuru corpu nationale, a ne restabili preste totu limb'a nostra rapita de magiari si a pune bariera (stavila) tare contra renegatiloru. „Acesti magiari trentiurosi, tradatori si bastardi (Rongyos árulo kores szülött magyar). „Ungurelu falosu educatu de hoheri cumu injunghie pe scump'a nostra mama cumu isi móia sabi'a in consangeniile nostrii si ce devastatiuni vandalice face pintre noi (a hohér nevelte kevély magyarka mint gyilkolja drága anyánkat, mint mártya véreinkbe kardját s mily vandali pusztitást visz végbe köztünk).“ „Nu chiui, nu te veseli unguresiule, pentru-ca D-dieu va trimite preste tine pedepsele sale. Ceriulu teu se intuneca totu mai tare, impregiuru de tine se invele flacarile; odata numai si natiunea ta va disparea ca o besica de apa. Arde, arde, arde. (Ne tomboly, ne vigady magyarka, mert Isten rád eresztí büntetéséit. Eged mind inkább sötétedik, csapodnak körülötted a lángok; egyszerez 's nemzedet elenyészett mint egy buborék. Ég ég ég!).“ „Natiunea slavaca stã calcata sub pitiórele popóruului celui mai brutale si mai fanaticu (A tot neimzet a leg durvább és leg fanatikusabb nép lábainál hever).“ Istoria nu cunoște minciuna mai mare, niciodata nu s'a intemplat falsificatiune mai mare decatu atunci candu s'a propagatu despre magiari, ca ei iubescu dreptatea. (A történet nem ismer nagyobb hazugságot, soha nagyobb falsificatiot nem követtek el, mint midőn a magyarok szabadság szeretétét el híresztelték).“

Din sute de espressiuni violente scóseramu aci numai acestea pucine, ca probe de ura si urgia cumplita ce va fi domnindu in Ungaria de susu intre magiari si slavaci, pentru a carei demolire nu numai ca nu se face nimic pe lume, ci tocma din contra, se vérsa in fia-care di oleiu pe focu, mai virtosu in capital'a Ungariei. Trebuie se mar-

turismu, ca noi romanii nu avem idea despre ur'a inflacarata se domina intre magiari si slavi. Unu nou argumentu la acesta ne aduce si „Politik“ din Prag'a prin una revelatiune din cele mai interesante, pe care o damu mai la vale.

Cine au ajutatu cu bani pe insurgentii din Hertiegovin'a in a. 1875?

Dupa proruperea revolutiunii din Hertiegovin'a in Iuniu 1875 si dupace se vediu ca trupele turcesci nu o potu sugruma, se mirã tota lumea, de unde si pe ce cale au castigatu popóruulu de acolo arme, munitiuni si bani, candu se scia forte bine, ca crestini nu potea se tiena arme si ca din Turci'a nu le-a datu nimeni. Vedi-bine, ca diariile esira indata cu Russi'a dicundu, ca hertiegovenii de acolo primescu tote ajutóriele. Dara pe unde? Prin aeru ori pe sub pamentu? Nu se póte. Apoi dara cumu? Dupa atatea fapte mari complinite, minunat'a revelatiune a marelui secretu o face acumu diariulu „Politik“ Nr. 139 din 22 Maiu in primulu seu scriu contra lui „Pester Lloyd“ ca unui din vrasmasii cei mai inversiunati ai Russiei si ai tuturoru popóraloru slave si romanesci. Noi slavii din monarchia austro-unguresca, noi cei din Bohemia si Moravia, din Carniola (Krain), din Litoralul (Küstenland), din Dalmatia, Croati'a si din tota Ungaria meridionale amu facutu barbatesce colecte de bani si iam trimisu la diversele cete, ca se se póta tiené contra turciloru, pana candu le va veni ajutoriu si mai efficace dela Serbi'a, Montenegro si Russi'a. Slavii austriaci, continua „Politik“, au ajutatu mai antaiu pe insurgenti contra turciloru, si sute dintre acesti slavi au alergatu in persona spre a combate alaturea cu hertiegovenii si au cadutu pe campulu de batalia. Din acesta cauza popórale slave din acesta monarchia numera cu satisfactiune stralucitele rezultate a le lupteloru gigantice de trei ani, de care s'a cutremuratu lumea. Dupa acestea „Politik“ se intórcce asupra magiariloru cu espressiunile sale sarcastice, in care este maiestra, batendu'si jocu de orb'a loru trufia si de pretensiunea fanatica, ca popórale monarchiei se se scóle cu arme contra Russiei si se ajute magiariloru a nimici tote rezultatele victoriiloru castigate. Magiarii, dice „P.“, sunt consangeniile turciloru denmi numai de ei; s'ar cere prin urmare, ca cealalte popóra se fia totu numai nesce sclave fricóse, spre a se lingusi ca nisce cani, spre a se supune vointiei magiariloru, carii pe slavi nici nu'i tienu de ómeni, ca-ci ei sunt carii pronuntia proverbulu: a tot nem ember (slovaculu nu e omu). In adeveru, interesanta revelatiune!

Transilvania.

Sibiu. (Amblarea timpului). Din o parte mare a Transilvaniei ne vine scirea forte dorita, ca de vreo diece dile incóce au cadutu ploii manóse tocma pre candu locuitorii era mai ingrijati. In partile Clusului a ploatu forte bine vreo trei dile. In regiunea Sibiiului secet'a fu stemperata dumineca spre luni prin o plóia manósa, care s'a intinsu spre Ternavi. De prin Ungaria se scie, ca semenaturile sunt mai preste totu frumóse.

(Adunare de socialisti in Sibiu.) Dupa adunarea generale a socialistiloru tienuta deunadi in B.-Pesta, incepura a se tiené si adunari partiali pe la filialele marel loru societati de sute de mii. Socialistii din Sibiu avura greutate mare pana li s'a permisu convocarea, de si au implinitu conditiunile prevedute in cunoscut'a ordonantia a ministrului Tisza. In fine dumineca pe la 2 1/2 ore se deschise adunarea loru in sala mare din gradina lui Hermann, in numeru maricelu, in care se aflã si femei, cumu si cãtiva barbati din classel mai avute, pe cari'i dusesse curiositatea. Postulu deputatu la adunarea generale anume Enricu Helm raportã despre rezultatele aceleia; dupa care mai vorbira si altii. Dara sermanii ómeni, ori ca n'au idea chiara despre scopurile ce urmarescu, ori-ca se temeã de ceva, ca-ci multu simburu n'ai prea alesu din câte s'au vorbitu acolo. Mai multe poti afla din diariile loru, unulu nemiescu si altulu ungurescu, care esu in Buda-Pest'a. De altumentrea noi repetimu cele dise intr'unu altu numeru despre socialismu, ca publiculu romanescu se i urmarésca cu mare atentiune progresel lui. Éta ca socialistii, séu vorbindu mai la intelesu, saracimea, proletariatul din Germani'a au ajunsu ca se aiba unu numeru respectabile de reprezentanti chiaru in parlamentu, unde lupta in numele labórei sarace (braciale muncitórie, capitalulu bracialoru) contra bogatiei de capitaluri si alte avuti colossali.

(Despre fortificariile dela fruntariile Transilvaniei) diariile magiare publica multe scrii incurcate. Esentia loru este, ca in adeveru se lucra pe la tote, si ca pentru dio'a de lucru cu vite de jugu séu hamu se platescu cu câte 4 fl., era cu palm'a câte 70—80 cr. v. a. Erasi bine, ca mai ajungu banisiori si in manile saracimeii; numai deca s'aru sci feri de life-ranti insielatori si hoti, ca bietii ómeni se nu se alega cu nimicu, ba inca se'i scótia datori, cumu facea la calea ferata. A propo de fortificari. Infamiile din „M. Polgár“ atinse in Nr. precedente iritara si pe „Herm. Ztg.“ care dice, ca scriitorulu acelora este „unu omu

de nimicu din cei mai corupti (ein unverbesserlicher gemeiner Kerl)“.

Ordonanți'a dlui Szende, ministru de apararea țierei, esita din 15 Mai Nr. presid. 2571 obliga pe prefectii (Comites supremos) din ținuturile învecinate cu Romani'a, că se ingrigesca cu tota precisiunea pentru transportul si asediarea in quartire a trupelor destinate a opera pe la strimtorile de munti, cumu si pentru muncitorii civili, unelte de sapatu etc., se asigure totu-odata pe omeni, ca li se va plati regulatu.

Intru altele p'intre poporu se latiescu mii de faime fabuloase si cornurate, nicairi inse ca in Secuime, unde se crede ori-ce minciuna absurda. Una singura faima s'ar putea crede, ca adeca si rusii se fortifica intre muntii Romaniei; ca-ci facia cu acestea preparative un-guresci si mai alesu cu larm'a cea mare facuta de diarie, apoi intru aducerea-aminte de cele intemperate in Septembrie a. tr., este lucru prea firescu, ca muscalii, chiaru si romanii, se se apropie spre munti. In Iunie 1854 pre candu austriacii fortifica pe la Brasiovu, muscalii venira pana pe sub Buceci de catre Branu, unde stricara drumulu si poduri, baricadandu si strimtorile. Ca se vina oste mai multa in Transilvani'a, nu vedemu. „S. d. Tagblatt“ asigura ca starea trupelor in acesta tierra este totu cea vechea, adeca: pedestrime regim. de reserva totu Nr. 2, 31, 50, 62 apoi 63 et 64; batalione de venatori Nr. 23 et 28; regimete de husari Nr. 2 et 3; regimentulu de artileria campestra Nr. 8. Tote acestea trupe facu doue divisiuni, a 16-ea si a 35-ea. In catu pentru tunaria, numai catu se schimba cele vechi cu altele noue.

(70 de mii fl.) „Kelet“ din Clusiu Nr. 121 aduce o istoriara sioda, dordolia secuiesca, acuma, dupace procesele de rebeliune din a. tr. s'au cassatu. Adeca la capii conducatori ai rebeliuni au remasu 70 mii fl. din sum'a ce primisera ei dela Angli'a spre a strabate in Moldov'a. Avuseramu si noi informatiuni, ca cei mai faimosi strengari au scapatu atunci de datorile in care innotat, si ca s'au capuitu binisioru de avere. „Kelet“ adaoge, ca cu o parte din acei bani voiescu se influentiedie viitoriele alegeri dietali, firesce contra ministeriului actualu. Centrulu loru este Odorheiu.

(Importulu de lana). Lan'a este pentru populatiunile nostre cu privire la clim'a țierei nostre unu articlu de prim'a necesitate in vietia. Cu tote acestea sunt vreo 50 de ani, de candu ținerea de oi in Transilvani'a e strimtorata si chiaru persecutata mai alesu in sasime pana la exterminare. Dara economii romanii de pe la margini au sciutu se si scutesca vitele loru in tierile vecine. De candu au esitu atata bola de vite, sufere si importulu lanei pedece si daune forte mari mai virtosu in ținutul Brasiovului, unde in acestu articlu se intoreu la 2 milioane fl. si in alu Sibiuului, unde inca intra lana pana la valore de 1/4 milionu. Din conspectele camerei comerciale dela Brasiovu esu cateva cifre forte interesante, demne de tota atentiunea publiculu de tote categoriile. Lana intra pe la vreo 15 puncte in Transilvani'a; din care iuse trei sunt cele mai de frunte si anume Passulu Temisiu la Brasiovu, pe unde au intratu lana computata in cantare (maji) metriche: In anulu 1875 — 13.380. 1876 — 16.509 chiaru si in 1877 — 14.183 ctre.

Pe la Oituzu—Poian'a-sarata in aceiasi trei ani 6908. 8795. 12668.

Pe la Turnu-rosiu 2122. 3468. 4676.

Insemnamu, ca partea cea mai mare din lan'a importata este fina, tiegaia, era nu stogosia, nici tiurcana grosa in firu.

(Mai nou). Eri in 28 Maiu sosindu cativa functionari superiori civili si militari dela Vien'a, indata dela gara se pusera in trasurile comandate in adinsu si plecara la Turnu-rosiu, cumu se spune, spre a inspecta lucrurile, de unde intorcandu-se au si plecatu ser'a spre Brasiovu.

Ungari'a.

Diet'a țierei dupace lucrã cateva dile la cestiunile dualistice, in 24 Maiu isi lua erasi ferii pana dupa Rosalii, sub cuventu, ca pana atunci au se mai lucrede Delegatiunile. Dupa cate au decursu pana aci atatu in diet'a Ungariei, catu si in senatulu imperialu din Vien'a, este mare probabilitate, ca contractulu dualismulu se va inchiaie pe alti diece ani si vomu avea erasi „monarchia cu terminu — Monarchie auf Kündigung“ precumu dicu austriacii de vreo siepte ani incoace cu adaosu, ca a mbele parti contractante sunt nemultianite din fundulu suftetulu loru cu conditiunile contractulu. Precumu amu observatu in Nr. tr., barbati de multa greutate combatu dualismulu cu argumente minunate. „P. Lld“ plinu de mania, pretinde cu frunte de feru, ca nimeni se nu cutedie a pune dualismulu in discussiune ca principiu, ca fundamentu alu monarchiei; dara „N. fr. Presse“ din 23 infruntandu pe „Lloyd“ cu taria, sustiene ca sunt multe si mari cause de a lua dualismulu in discussiune rigorosa, pe unu planu largu. Intra'aceea deputatii si lordii din Austri'a ilu scarmanara cumu se cade si'lu declarara de reu, periculosu, ruinatoriu de popora. Chiaru unu generalu renumitu ilu lovi in „Politik“ Nrii 141—142 cumu amu dice, in baierile animei. Noi scimu in ce mesura extraordinaria interesedia dualismulu pe lectorii nostri; de aceea ne ținemu de datoria a ne ocupa si noi inadinsu de elu, cu care ocaziune speramu se ne implinimu si promisiunea data deunadi dlui deputatu romanu din cerculu Orasteiei.

Inainte de prorogarea dietei br. Lud. Simonyi a interpellatu pe ministruul finantialoru din caus'a nenumeratelu abuzuri ce se comitu in tote tier'a cu executiunea de imposte. Eca ce dice br. Simonyi: La inceputulu anulu nu scie nimeni, catu are se platasca; omeni alerga dela unu functionariu la altulu; aceleasi taxe se executa dela unii de cate patru-ori, ca „din erore“, dara de restitutiune nu mai e vorba. Plati facute de multu si documentate, se executedia cu

mari spese etc. Ministruul Szell nu a potutu nega nelegiurile; a disu numai, ca cei asupriti se se planga la elu. Majoritatea trecu la ordinea dilei.

Noi primiseramu dela unu corespondente alu nostru din Deva cu dat'a 2 Aprile a. c. descrierea unei serii lungi de abuzuri constatate acumu si in dieta. Voindu a crutia pe dn. corespondente de neplaceri, nu le-amu publicatu; acumu inse dsa pote se aiba satisfactiunea, ca tote acelea s'au adevveritu pe de plinu in siedintia publica a dietei, si ca P. Napló, Szabadság etc. mai adaosera si altele, mai alesu exemple de acelea, unde executorii batu pe contribuenti, le smulgu sierpariulu ca se caute bani si se'i execute.

Apellu catre alegatori! Opositiunea reunita a si publicatu apellu pentru viitoriele alegeri la dieta pe unu altu periodu, a compusu comitetu centrale sub presiedinti'a lui br. Bela Bánhidv; se formedia in tota tier'a comitete filiali. Scopulu principale este: resturnarea ministeriului actualu.

Schimbare esentiale a situatiunei.

In 25 Maiu a. c. trupe austriace din regimentulu Sokceviici au ocupatu insula si cetatea Ada-Kalé nunita si Orsiova noua, situata in midiulocu Dunarei, la distantia numai de 1/2 ora dela Orsiov'a-vechia (Rusiava) din comitatulu Severinului, fostu inainte granitia militaria. Asia dara regimulu centrale din Vien'a ocupã dela Turci'a unu insula, orasiu si fortaretia turcesca la unu punctu din cele mai importante, fora nici-unu manifestu seu inca declaratiune prealabile, pe tacute, pe nesimtite, tocma in momentele, pre candu lumea se imbeta erasi cu faime de congressu si de pace. Garnison'a turcesca de vrep 440 soldati se retrase din Ada-Kalé fora nici-o resistentia, lasandu si tunurile „in grija“ austriaciloru. Trupele imperatesci ocupara si teritoriulu de a lungulu calei ferate, recunoscutu de neutru prin tote tractatele inchiaiete dela 1739 incoace. Pucinu e teritoriulu turcescu ocupatu de trupele imperatesci, dara mare este insemnatatea sa strategica, ca chiaie a portiei de feru in Dunare, totuodata ca punariu in costele Romaniei si ale Serbiei. Multe vali de sange au cursu pentru acea insula si acelea strimtori in tote campaniile. In pacea din 1818 a remasu Austriei, care in 1729 o fortificase bine; dara in 1839 dupa batalii crunte a trecut u erasi in posesiunea turciloru.

Din Romani'a ni se spune deodata cu scirea dela Ada-Kalé, ca tunuri si cara cu munitiuni au inaintatu dela Rómniculu-Vâlcei pana catre comun'a Calimnesci, nu departe dela orasielulu Caneni spre Turnu-rosiu. Dela passulu Oituzu se serie diarielu magiare, ca in acea parte a Moldovei oficiari rusesci cercetara terenulu pana la frontarie mesurandu si calculandu. Asupra dislocatiunei trupelor in laintrulu țierei diarielu romanesci continua a observa tacere. Numai solemnitatea dilei de 10 Maiu o descriu cu inspiratiune patriotica, in catu ne pare forte reu, ca asta-data nu ne remase locu spre a reproduce macaru momentele mai memorabili din acea di in adeveru istorica.

Corespondentie particularie ale „Observatoriului“.

Onorabila Redactiune! In numerulu de Vineri 5 Maiu a. c. „Unulu pentru Altulu“ din Bucuresci vorbesce despre ajutorarea si crescerea — desvoltarea industriei in tierra. De ar dá bunulu D-dieu ca se fia si acesta; ca-ci pana ce o tierra este avisata a face castiguri altoru țieri, ea este, de si nu dupa dreptu, dar' in realitate pe terenulu economicu vasal'a acestor'a. Candu cugetu inse la impregiurarea, ca noi Romanii din coce de Carpati suntemu pretutindene maiorisati in drepturile, adeca in esertiulu drepturiloru nostre politice, si acesta numai prin strainii asediati pe la orasielu ce si le-au cuceritu printre noi si dela noi locuitorii cei vechi; — apoi candu cugetu, ca acesti straini numai ca cultivatori de industria si de comerciu au devenitu aci unde sunt; incepu se me temu, ca si bieteii Romanie i-ar pote ambla totu asia.

Din acestu motivu me vediu indemnatu a ve roga, se binevoiti a i reflecta prin multu pretiuitulu dvóstra diurnalu „Observatoriulu“, ca se se apere ca de focu de acelu funestu principiu „a desvolta industri'a patriei prin lucratori straini“.

Facultatile mele sunt prea debile, incatu se me simtiu eu harnicu de a scrie insumi unu studiu in acesta cauza.

Ce m'a indemnatu si mai multu a apela la national'a dvóstra buna vointia, este si urmatori'a impregiurare.

La noi aici in Reciti'a montana, dupa cum dora vi este cunoscutu, sunt mine de carbuni si in apropiere si de feru forte bogate. Sunt aici etablissementu grandiose de feru si otielu a le Societati caliloru ferate de statu.

Printre multimile de lucratori straini sunt si lucratori romanii forte harnici la diferite ramuri. Firesce ca Romanii sunt forte rari admisi la lucruri mai de donne-ajuta, si forte pucinu, ori nici de catu inaintati la salariu mai bine.

In serbatorile Pasciloru s'au cerutu dela administratiunea stabilimentelu de aici de catre administratiunea arsenalulu din Bucuresci — asia se vorbesce — ore care numeru de Schweiseri¹⁾, cari pricepu si potu face din bucatiele de feru bucati mari — oferindu-li se acolo 10 franci pre di, pre candu aici abia facu cate 2—4 freci. — Cugetati, ca au tramisu unu romanu?! Nu; ci totu numai nenti, boemi; pre langa tote ca suntu aici romanii, cari pricepu acesta meseria cu multu mai bine.

Candu o data se voru spori elementele straine si in Romani'a ca pre la noi — de ce D-dieu se ferescã, — ea nu mai trebuesce cucerita cu sabi'a.

Ve rogu dara, binevoiti a i atrage atentiunea, ca se se póta feri de timpuriu.

Cu profunda stima: Ionu Simu.

Reciti'a-montana, 22/5 1878.

Spre a incuragia poporulu se inbracisiedie industri'a, este midiulocu celu mai eficace scutirea de lucrurile publice si de ore cari servitie militari.

Not'a redactiunei la acesta corespondentia. Din contestulu intregu alu acestei scrisori a dlui Simu se pote cunósce marele zelu nationale si laudabil'a dorintia de a se scuti elementulu nostru nationale de influinti'a cutropitória a celoru straine; dara totu-odata se vede, ca dsa n'au avutu pana acuma nici cea mai mica ocaziune de a se informa despre diversele mesuri luate in statulu Romaniei spre a ne apara nationalitatea de cutropirea straina. Fia dn. Simu convinsu, ca acesta idea si grija mare ocupa milioane de capete intre romanii, nu de astadi nici de eri, ci de diecimi de ani. In catu pentru teoriile national-economice, in Romani'a se afla destui omeni multu mai inaintati in acesta sfera a cunoscintelu omenesci, decatu la noi aici in monarchia, priu urmare aceia n'au trebuintia de consiliulu nostru. Pre candu noi cesti din monarchia suntemu batuti de D-dieu, ca se ne perdemu pretiosulu timpu alu vietiei cu lupte dualistice, cu aparare contra propagandei magiarismulu, cu certele popesci proselitice, cu „orthographii confessionali“, cu intrige pentru cate-o parochia mai grasa si alta mai macra, cu miserabili denuntiatiuni ai rivaliloru de aceeasi nationalitate si confesiune, si cu o multime mare de cestiuni merunte, mititele, neinsemnate, asupra caroru altii au trecut de multu la ordinea dilei, — pana atunci romanii din Romani'a inmultiescu corabiile pe Dunare si pe mare, intindu comerciulu in tota Europ'a, asternu cali ferate si siosele, aducu sute de machine agricole, prefacu sate miserabili in orasie, spendedia milioane pe fia-care anu pentru regularea capitalulu si altoru urbi, ca Galatii, Brail'a, Ploiescii, Giurgiu, Romanu, Bacau, Tecuciu etc. etc. spre a le curati de resturile spurcaciuniloru; deschidu scole comerciale si professionali, inchiaie tractate comerciale pe basea protectionista. Ca mergu si se asiedia industriari straini in Romani'a? Dara deca nu voru merge, dela cine se invetie romanii miile de ramuri a le industriei europene? In Prussi'a au mersu sute de mii francesi protestanti exilati din patri'a loru pentru confesiune; dela acei francesi au invetiati prussacii multime de professionii, necunoscute loru mai inainte, ca-ci semibarbari fusesera pana atunci. Dara unde sunt astadi acei francesi? Sunt germanisati. In Parisu nici-odata nu sunt mai pucini ca 100 mii de nenti, in Londr'a preste 200 de mii, in St. Petersburg si mai multi; dara ce le pasa aceluor capitalu si anume aceluor staturi de colonisti ca aceia? Nimicu. Nu industriarii straini au ruinatu stravechi'a, milenari'a industria romanescã aici in monarchia, ci o au ruinatu privilegiele exclusive date loru dela regimulu, ca numai strainii colonistii, ospetii (hospites) se pote esercita in patri'a nostra cele mai multe professionii. Si regimelu au facutu acelu lucru in secolii trecutii din ura si vindicta nationale si confessionale, din pofta de a extermina pe unu poporu prin altulu, seu de a'lu scoate din tierra. In timpulu modernu au caditu acelea lantiuri de pe industria; de aceea si vedemu ca se inmultiescu pe fia-care anu tenerii invetiatori de professionii si facu forte bine; numai se nu marga nepreparati din scole.

Ca romanii nu inaintedia pe la institute montanistice si pe la fabrice? Da, domina ura si pisma contra romaniloru; numai totusi se punemu man'a si pe cugetulu nostru si se ne intrebamu: Cati romanii laboratorii de pre la intreprinderi de acelea au apucatu se scia ceva carte si anume cate pucina aritmetica, macaru pana la Regula de trei? Si cati romanii se decidu a invetia bine cutare specialitate si a si-o alege de vocatiune, de midiulocu alu vietiei? Pana acumu scopulu omeniiloru nostrii a fostu cu totulu altulu: Voiu lucra vreo 3—4 ani in simbria, pana imi voi face atati bani, ca se me pociu insura, se'mi cumparu si doi boi seu doi cai la unu caru.“ Apoi capitalulu nu pote sta multu la vorba cu omeni de acestia.

Deca dvóstra la Reciti'a aveti multi romanii, cari se pricepu la lucrulu ferului, cine'i pote opri ca se nu treca in alta tierra?

De altumentrea cestiuni de acestea national-economice sunt nenumerate, si trebue se via successive tote in discussiune; ca-ci lupt'a pe terenulu materiale devine totu mai inversunata si socialismulu amerintia cu catastrofe noue.

De langa Tirnava mica, 24 Maiu 1878. Dle Redactoru! De multu nu a fostu pre aici anu reu, cumu este celu de facia. Recolt'a anulu trecutulu s'a nimicitu la mai multe comune parte prin ploile cele multe, parte prin grindina. Unele comune au fostu cercetate de ambe calamitatiile aceste si au ajunsu la sapa de lemn cu atatu mai vertosu, ca amendoi anii premergatori fusosera si ei forte slabi.

In urn'a acestoru, lips'a este forte apesatoria nu numai la seracime, ci si la tieranii cu mosta, caru si vite. Omeni altumintre cu stare nu au ce manca, nu au cu ce-si semenã locurile. Vitele nu se cauta, pamentulu, de care nu bucurosi s'aru desparti, nu-lu cumpera nime: ca banii au disparutu ca prin farmecu.

Un'a din comunele cele mai greu cercate pre valea nostra este Panadea. Pre capulu nefericitoru Panadiani s'au gramaditu rele preste rele si i-au adusu la lipsa estrema.

Spre usiorarea miseriei ne mai pomenite nobilulu proprietariu din locu, dn. baronu Ant. Splényi, nu numai imparti pane si bucate dintru alu seu, ci impreuna cu primariulu comunei dn. G. Samartineanu rogara in persona pre mai multi individi compatimitori din Blasiu si giuru, ca se concurga in ajutoriulu celoru lipsiti.

¹⁾ Ferruminatori, năditori.

Asiá dn. baronu cu primariulu numitu adunara 51 fl. 70 cr. si 48 ferdele de cucuruza, cari le impartira intre locutorii cei mai strimtorati.

Deci ve rogu, dle Redactoru, cá se binevoiti a suscepe strele aceste in colonele diariului dvóstre, cá semnu de multiamita si recunoscintia pentru portarea plina de iubire a dlui baronu facia cu poporul*); ve rogu mai incolo se binevoiti a publicá impreuna si numele sufetelor induratorie, cari au alergatu spre ajutarea fratiloru sei lipsiti. Acesti-a suntu :

Es. Sa Metropolitulu Ioanu Vancea, 15 fl. si 48 ferdele de cucuruza. — br. Antoniu Splényi 10 fl. — canon. Io. Fekete-Negruti 3 fl. — prepos. T. Cipariu, canon. C. Papfalvi, canon. I. Antonelli, profesoru I. M. Moldovanu si propriet. N. Rusanu câte 2 fl. — mediculu Benedek K., arend. Mor. Bretter, propriet. Simon Mendl, propr. Daniel Mihály, not. consist. S. P. Mateiu, prof. Stefanu Popu. can. Chirila, arend. D. Bretter, Josef Bretter, v.-rect. I. Orga, prof. Ged. Blasianu, ore-cine, comisariulu catastr. Csáklány Iános, canon. L. Leonteanu, can. E. Vlassa, judele proc. Toth Miklos, judele cerc. Enyedi Lajos, cancel. Emilu Vlassa, subjudele Ioanu Grauru, postariulu L. Aranyosi, comerc. Berger, not. cerc. Albert Elek, canonicii Stefanu Manfi si Antonu Vestemianu câte 1 fl. D. G. 20 cr.

Toti acesti-a primésca multiumita in numele celoru ajutati. —u.

Literariu.

Tipulu Abcedarielor seau Elementarielor romane, din imperiulu Austro-Unguru.

(Urmare.)

Dupa „a“ urméza „t“ si dupa „t“, „l“. Aci vedemu primulu cuventu „leu“. Bine, pote dlu auriu voi se o de cartea acésta, in man'a copiiloru africani, carora pote nu-li streinu acestu animalu. Noi inca din cartea dsele nu cunoscemu nici unu animalu si totusi ne apropiamu de „leu“ fóra frica; firesce, cá-ci nu-lu cunoscemu! Totu aci vedemu si cuvintele „lume“ si larva. Se vede ca din inv. int. respective din istori'a naturala a trebuit se ajunga pe la metamorfosarea insectelor. La prelegerea tiparita aflamu „lira“ si „lauru“, apoi dice: „laurulu e alú eroiloru“). Nu sciu ce dice la acésta! S'a dusu pré departe dlu auriu dela calea, „dela cunoscutu, la necunoscutu“! Urmeza „b“. In lectiunea scrisa, ne spune intre altele — numele „lebeda“, fóra ca se o pota aratá in natura; ore trecutamu preste tractarea „gânscei“?

„b“ este urmatu de „á“ si acesta de „l“ i“. In prelegerea lui „f“ sta „muri“ scrisu cu litere de mana, éra cu cele de tipariu „mori“; am disu inse cá tacu facia de ortografia.

Dupa aceea urmeza „ó“, unde vedemu ca merulu are „arómá buná“. „rótele tóte au valóre la mórá; apoi chiaru in fine la lectiunea tiparita: „aurulu are valóre mare“. Roguve, alegeti! eu tacu si mergu la „h“. Aci dlu auriu ne da a sci, cá din ist. nat. avemu de a tractá „hiená“, éra din ist. Romaniloru. bataliele puniche de sub „hanibalú“, cu care ocaziune ne spune ca „hanibalu e nume“. Pré de timpurú veni la lumin'a dilei. Dupa „h“ urméza

„z“, unde nu sciu ce va se dica cuventulu zizaniá, cá figuratulu „discordia“ nu pote sta in dicere asia: ómenii au une-orí zizaniá; de dicea: „zizani'a e intre ómení, era altceva; dar nice acést'a nu trebuia!

z e urmatu de „e“, acést'a de „c“ (ca, co, cu) unde cremenea, carnevalulu, vac'a, camil'a, curcubeul, calú, cornulú, vitele, cuculú, albin'a, raculu, tote vinu in ainte. Placa dle invetiatoriu, mergi intuitive, nu lasa pe copilu se tréca ca papagalulu preste prelegere, apoi se vediu candu vei fini, fia si numai in acésta prelegere.

Totu aci aduce dlu auriu 10 diceri, puse in litere de tipariu, in 2 colóne; acesta inca nu e esteticu in cartea celui mai micu copilu; nu-i destulu ca dela á incóce nu ne mai desparte cuventele in silabe — dar inca lasa a se tipari in 2 colone, ce sta uritu si in alte carti, necumu in Abcedarie?!

Trecemu la „c“ (ce, ci), apoi la „ch“ — (che, chi); dupa aceea la d. Aci éra avemu de lucru cu dariu,

*) In adeveru cá acestu esemflu este alesu fórtu renu la scopulu ce avea reptus. Rosiescu. Lauru ori laura semnifica in limb'a romanésca si Datura stramonium, de a carui grautíe omulu nebunesce. Not'a Red.

dinariu si doina, cari nu-su la locu! dunarea, dumbrava si iuluu dto, venira pré de tempuriu.

á é i ú. Rím'a si rândunic'a nu se tracteza iérn'a; aci, nu ne e permisu numai ale aminti. De altcumu si dicerea: „riulú celú mai mare la noi e dunarea“, inca — pareni-se — poté remané baremu pana in cartea a 2-a

Urméza „s“. Aci vinu mai batutorie la ochi urmatoriele expresiuni: „seclu; sciu copii numera pana la 100, sciu catu e unu „anu“? deca sciu, transit! Altcumu josu cu elu!

„Surulú e munte“. Bine! Mainte eramu in Ungari'a propria, candu diceamu: „riulu celu mai mare la noi e dunarea“, acumu suntemu in Ardealu la Surulu. Mergemu prea iute cu copii inceputori. Frasea: „sululu rotundu“, nu e adeverata, ca sululu e cilindricu. Urméza istori'a „samsonu si vulturulu“. Nu am auditu pana acumu — cu tote ca intrebaiu pecurari anume, cari petrecu mai 1/2 anulu cu oile prin Carpati — nu mi'a spusu nice unulu ca vulturulu se pota duce oi, ba nice miori; miei póte. — Cumu-ca „samsonu“ acesta din istoriara ar fi omoritu vulturulu, éra nu se pote crede, cá-ci vulturulu — ca pasere — trebue se sbóre, apoi: seau a sburatu „samsonu mai tare ca vulturulu, seau ca vulturulu nu scie se sbore de locu. Copii reflectéza: „ce fú“, „cumu“, si „se potú“? Noi trebue se le respundemu.

Urméza „j“. Prelegerea se finesce cu: „alesandru ámblá cáte odatá in dumbrava, unde era unú lacú. — vede in lacú, ca sunt rose. — se duce d'a scote vr'un'a de acolo. dara a lunecatú in lacú. nu e bine a se joc'a cu lacu-lu. a se vedé pag. 36, a Element. I. T. Rosiescu!

Urméza „à“ unde: „acést'a e opu-lú cutáru omú bravú“. si „adunári-le atátorú ómeni, a cárorú lucrári sunt vestite“ . . . inca sunt prea grele. *)

„g“ (ga, go, gu) „goliatú“ si „gondola“ inca se aretara prea de tempuriu; guvernu, guvernare, etc. dto. Istori'a, prin carea arata ca nu e bine se se joce copii in drumu, era mai bine deca o incepea asia: „gavrilú se joc'a bucurosú in drumú; cá-ci dictandu: „gavrilú se joca „odiniórá“ etc. — copii — de intielegu ceea ce cetescu — voru dice: numai acea data s'a jocalu, numai atunci a comisu si celelalte fapte urite etc. ceea ce nu e dreptu, dupa cumu se vede din continuarea: „sorus'a l'a ocáritú destulu“) — i-a cantatú adese-ori sè mérgá d'in drumú, etc. Trecemu la

ge, gi, apoi ghe, ghi. La prelegerea ultima — mi liau libertate a observa cá; „ghiulea“ nu e romanésce, si deca e, *) nu e rotunda, cá-ci chiar dlu auriu dise: „sululu e rotundu“, ce inca nu e adeveratu: apoi acumu va se dica respective dice cá „globulu“, adeca cumu se exprima dlui „ghiulea e rotunda“. Copiii ne voru ride, aratandule ambele obiecte si spunendule ca sunt rotunde.

„p“ aci plumbulu rotundu. Nu sciu ce vré: poetulú, protocolulú, protopopulú, polemi'a, aci! Dupa „p“ urméza

„f“, finicu, fanariotu, elefantii, africa, februaru, porfiru si dicerea: — in apă se vede sórele, nótea lun'a, ori stelele; pote la Budapest'a! „noi le vedemu pe ceriu, neavendu Lunare, apa.

„ú ú“, „tí tí“, locutenentlá, ratiune si diminutivele „galiscuti'a“, „mariuti'a“. Mai postimu ceva: „mergándú odatá mariuti'a cu tom'a la scólá, s'au oprítu in piati'a paserilorú“.

Aci spune dlu auriu ce facura acei 2 copii in „piati'a paseriloru“, ca si candu si satenii aru fi atátu de luminati, intru tirani'a de a prinde sburatorie, pentru a face „Geschäft“ cu ele, ca si orasienii. Dupa ce bietii copii dela sate nu prea sciu de acestea, potu invetia din cartea dlui Rosiescu. Aci la pag. 51 si 52 ne invetia dlui maestri'a de a prinde paseri, nespunendu-ne meritulu ce'lu avemu prin prinderea paseriloru! „si sí“. Aci vedemu ca „melciulu e lenesiú“ si „seclulú nostru e seclulú propasirei. Apoi in lectiunea „despre gura“ se dice: „omulú are gura“, — cu gur'a mânca, bé si cánta. De ce nu dice ore dlu auriu si:

*) Aci pe langa grautá mai este si un'a aróre gramaticale, pe care o comitu mai virtosu moldovenii, ardelenii, banatienii. *) Ómeni, a caroru lucrari, homines, quorum labores, romanésce vine ale caroru lucrari, cá-ci lucrari, faptele, averile sunt ale ómeniloru. Red.

*) Ócara, ócaritu este cuventu tieganescu si inca muscaritoriu; avemu cuvente multu mai curate ro ganesci in locul acésta. Not'a Red. Obs.

*) Ghiulea e cuventu turcescu, insemna glontiu, globu, bomba. Not'a Red.

„cu gur'a vorbimu si laudamu pré D-dieu“; si éra: „cine nu pote vorbí e mutu“? Cá-ci nu tractá pe „see, sci“? Avemu noi terminatiuni si afóra de cele ale pers. 3-a din singul!

Intitularea: „pastoriulú si fi seí“, e prea generala; mai bine éra disu „pecurariulú“, cá-ci cuventulu acésta'lú cunoscú copii deja, dela lit. pag. 43. Urméza

„di dr“. Aci potemu vedea ca: intr'o luná sunt treidécii de dile. — intr'o di sunt dóuedécii sí patru de óre. — díece cu díece facu dóuedécii. Asi'a departe au ajunsu copii cu computulu? Pardonu, uitasem ca cunoscu si secolulú! Mai vedemu ceva: „de deminétia te scóla, si tárdiú te culcá. — De ce se se culce ceneva tárdiú? Beneaminu Franclinu ne invetia: Culca-te de tempuriu, scóla-te de tempuriu si vei fi sanetosu etc.

„see sci“ — „sciinti'a infloresce“ — in despartimentulu I alu clasei I, intre copii de 6 ani, cari frecuentéza scol'a de 4 luni de dile! — „grosiorulu e lapte grosu“ dice auriulu; dati-i dreptu, eu nu am tempu. Dreptu e totu deaun'a ca: „cáscigulu e impreunatu cu perderea altor'a“? „leulu racnesce in padure“, dice auriulu; dar' apoi — cu tote ca la lit. „f“ pag. 46, ne face cunoscuti cu „afric'a“, nu ne spune ca acolo, ci ne lasa a vagabunda cu mentea prin padurile Ungariei, cá aflandu lei se se joce cu ei ca si ca fluterele „Admiral“!

Prin istori'a „batujocoritoriu“, ca si prin cele lalte auriulu face pre copii mai petulanti de cumu sunt, cá-ci-i invetia cumu se imitedie pre cei cu defecte corporali. Decátu tóta istori'a, éra mai destulu atáta:

A batujocóri e pecatu. Ddieu pedepesce pecatulu, deci trebue se ne ferimu de elu. Omulu batujocoritoriu nice altoru ómeni nu place. Initialele, firesce, le potea pune mici, ba chiar trebuea, cá-ci cele mari nu-su tractate inca. (Va urma.)

Esemplarie intregi din „Observariulu“ dela 1/13 Aprile pe alu doilea trimestru mai sunt; pretulu 2 fl. v. a. pana la 30 Iuniu.

Dela 1 Ianuariu mai avemu 18 ex.

Cursulu monetelor in val. austr.

Viena, 28 Maiu.

Galbinii imperat. de auru	fl. 5.62 cr.
Moneta de 20 franci	„ 9.56 „
Imperialu rusescu	„ 9.60 „
Moneta germana de 20 marce	„ 12.46 „
Sovereignu englesi	„ 12.— „
Lira turcesca	„ 11.— „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„ 103.90 „

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

1/25 Maiu.

Obligatiuni rurali din 1854 cu 10%	l. 97.— b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„ 88.25 „
Obligatiune de imprumutu dominiile din 1871 cu 8%	„ 92.— „
Creditu fonciariu (hipot.) ruralu cu 7%	„ 86.50 „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei cu 7%	„ 73.— „
Imprumutulu municipale nou (alu capit.) din 1875 cu 8%	„ 86.— „
Fondulu de pensii (per 300 l. a.) cu 10%	„ 145.— „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„ 27.40 „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„ 72.60 „
Daci'a, Compania de asecur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„ 200.— „
Romani'a, Compania de asecur., (act. de 100 l. u.) 1873 cu 8%	„ 50.— „

Publicatiune de arenda.

Prin care se face cunoscutu, ca mor'a din Blasiu cu 4 petrii, care este proprietatea fondului asiá numitu „PP. Basiliti“, se va esarendá pre calea licitatiunei in 15 Iuniu 1878 la 10 óre antemeridiane in cancelari'a subscrisului.

1. Tempulu de arenda se incepe in 1-a Iuliu 1878 si duréda pana inclusive 30 Iuniu 1883.

2. Sum'a eschiamarei este: 5500 fl.

3. Doritorii de a licitá au a depune inainte de inceperea licitarei 10% ai sumei de eschiamare cá vadiu, — si pre langa aceea a justificá la dorinti'a comisiunei si starea loru materiale. Oferte in scrisu provideute cu vadiulu recerutu, numai asia se voru luá in consideratiune, deca celu pucinu cu trei dile inainte de licitare se voru substerne Veneratului Consistoriu metropolitanu in Blasiu.

4. Informatiune mai detaliata despre conditiunile licitatiunei se dau in cancelari'a subscrisului.

Blasiu in 18 Maiu 1878.

(25) 3—3

Ludovicu Csato,
advocatu archidiecepsanu.

Morburi de pieptu si plumani

de ori-ce natura ce suréza siguru prin

Allopu de plante Schneeberg a l. Wilhelm

pregatitu dupa prescrierea medicului, si se capeta de la Franz Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen. Suculu acésta s'a doveditu de bunu pentru dorerile de grumazu si pieptu, gripa, ragusiela, tusa si trógnu. Multi emperatori marfurescu, ca numai suculu acésta au a-si multimii somnulu placutu.

Excelentu este suculu acésta, cá preservativa pe tempu negurosú si aspru.

In urm'a gustulu fórtu placutu copiiloru este folositoriu, celui-ce suferu de plumani inse, o trebuintia; cantaretiloru si oratoriloru contra vocei inchise senu ragusiela, unu midilocu necesariu.

Multine d' atestate confirmá cele de susu: Cea mai clara dovéda despre efectulu extraordinariu alu acéstu sucu este, ca cons. de curte de d. prof. Oppolzer, rectorulu magnu la universitateá c. r. din Vien'a, ilu folosese cu celu mai bunu succesu in spitalu, precumu si la persóne private.

Asenien' s'a aflatu recomandabilu si s'a prescriu adese suculu acésta de multi alti medici indigeni si din strainatate.

Pentru dovedirea celoru afirmate reproducemu urmatórele scrisori recunoscútoare:

Testimoniu.

Fíiulu meu de siese ani Franciscu a suferitu optu septemani in tusa magarésca in asia mestrá, in cátu me temeam cá nu cumu-va se se inose; intru ace'a a slabitu cu totulu si a fostu atátu de debilu, in cátu abia stá pre petióre. Atunci mi-s'a recomandatú allopu de plante de Schneeberg, si multiamita acéstu midilocu minunatu, indata dupa intrebuintiara primei sticle a mi incetatu tusa, dupa dou'a sticle cautá bene aform copilulu, a venit la potere si de atunci e deplinu sanetosu. — Si fetiorulu meu celu mai mare a scapatu in cátev'a dile, prein midiloculu acésta, de o tusa mare si ragusiela.

Deci cu multiamita sincera estradau acéstu testimoniu, pentru curarea rapede si miraculósa a copiiloru mei si dorescu cá acéstu midilocu se devina cunoscutu si folositu in tóte partile prein omeniea suferinda.

Flatz, 6. Martiu 1855.

Anton Just.

Laurentiu Scheibenreif,
primariu.

Onorate Domnule!

Te rogu a-mi mai tramite cátu mai in graba inca 4 sticle dein renumitulu D-tale Allopu de planta, dupa folosirea aloru 2 sticle afin cá dorerea de pieptu si gutu, pre cumu si respiratiunea scurta se micșoréza pre di ce merge, pentru ace'a me

adresezu astadata de a dreptulu la D-Ta, in sperarea de a capatá dein celu mai próspetu. Acludu 5 fl. m. c.

Cu tóta stim'a se subsémna

Heinrich Bock, chirurgu.

Münchret langa Ostrang, 23. Febr. 1859.

Testimoniu medicale.

Allopu de plante Schneeberg este unu medicamentu fórtu asuratoriu pentru doreri de pieptu, astma, hectica, tusa, cataru, si este de recomandatú in casuri de asteliu de bóle.

Hohenmauth, 25. Ian. 1858. Dr. Feschl.

D-lui L. Cantily, apotecar in Graz.

Onor. Dle! Folosindu in desierta diferite midlócce pentru dorerea de pieptu, de carea suferim greu de 2 ani, am cercatu si cu o butelia de allopu de plante Schneeberg anuciandu de d-ta, care se pote recomandá pe siguru la toti hecticii; pentru-ca, dupa intrebuintiara celuid'antaiu exemplariu am seutitu usiorare, si dupa-ce am mai cercatu cu 2 sticle din acésta medicinu minunatu, sanetatea mi se restaurá pe deplinu. Multu-mindu-si Dlu meu, din tóta anim'a, remanu alu D-tale servitoriu cu totu obligatu

Graz, 3. Febr. 1857.

W. J. Pook.

Domnulu meu!

(21) 6

Dupa ce prin intrebuintiara allopu d-tale am scapatu cu totulu de tusea mea si de ragusiela impreunata cu aceea, de care suferisem septemani si totu odatu in armarea binofacútoareloru rezultate ale acéstu allopu minunatu de plante mi-am recastigatu si vocea de mai inainte, me sentiu fórtu oblegatu a' Ti multiami din tóta anim'a pentru acésta inventiune salutará, cum si a recomanda acésta medicinu probata, dupa a mea convictiune, la toti cáti suferu de pieptu si mai ver-tosu cantaretiloru. Cu perfecta stima

Peisching, 25 Juniu 1857.

Joanu Bauer,
docente.

Informatiunea despre folosire se alatura la fá-care sticle. Pretulu unei sticle 1 fl. 25 cr. v. a. Pachetarea se computa cu 20 cr.

Depositulu principale la Franciscu Wilhelm apotecariu in Neunkirchen.

Allopu de plante genuinu se mai afla in Sabiu: Friedrich Thalmayer, comerciante. Aradu: F. Tonex & Comp. Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu. Albu-Julia, Juliu Fröhlich, apotecariu. Clusiu: Ed. Valentini, apotecariu. Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu. Sighisóia: J. B. Teutsch, comerciante.